

הזקנים בישראל

עובדות ומספרים

2011

מאירס - ג'וינט - מנן ברוקדייל
MIERS - JDC - BROOKDALE INSTITUTE
مأيرس - جوينتس - معهد بروكدييل

משאב
מאגר מידע ארצי לתכנון בתחום הזיקנה

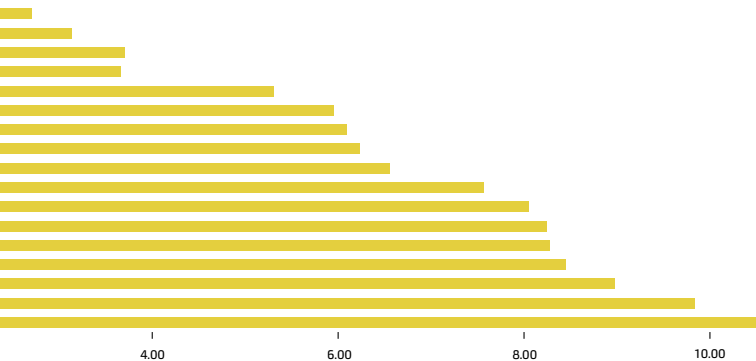
ג'וינט ישראל אשל
יחד בעשייה חברתית למען הזקנים

“עובדות ומספרים”

עלון זה מביא מספר נתוני יסוד על אוכלוסיית הזקנים בישראל בנושאי דמוגרפיה, בריאות, מצב חברתי-כלכלי ומערכת השירותים לזקנים. הנתונים כוללים מידע עכשווי מעודכן, תוך התייחסות לשינויים בולטים שהתרחשו במשך הזמן. למידע נוסף על הנושאים המוצגים במסמך זה, מוזמנים הקוראים להיכנס לאתר “משאב” באינטרנט. כתובת האתר: www.jdc.org.il/mashav

נשים

הערות כלליות

- כל הנתונים מתייחסים לשנת 2009, אלא אם צוין אחרת.
- המונח "זקן" או "זקנים" מתייחס לבני 65+, אלא אם צוין אחרת.

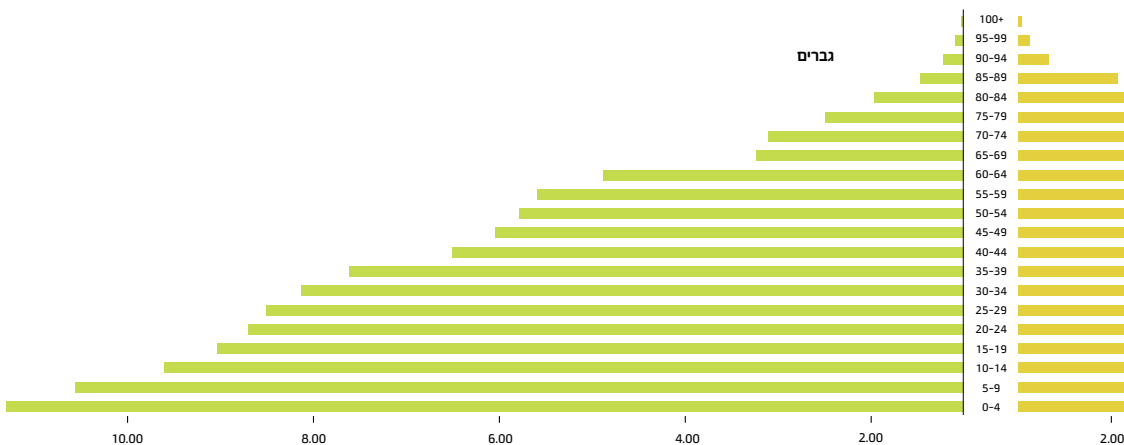
הזקנים היום ובעתיד

בסוף שנת 2009 מנתה האוכלוסייה בישראל 7.552 מיליון נפש. הזקנים (בני 65+) מנו באותה עת 742 אלף נפש והיוו 10% מהאוכלוסייה. באחד מתוך כל 4 משקי בית בארץ חי אדם שגילו 65 ומעלה.

אוכלוסיית בני 65+ גדלה מדי שנה בכ-7,400 נפש במומוצע (נתוני 2006-2008). נתון זה מורכב מהתנועות הדמוגרפיות האלה: 37,600 מצטרפים חדשים של השנתון של בני 64 בתחילת השנה, בתוספת של כ-1,000 עולים חדשים בגיל 65+ ובניכוי 31,100 נפטרים בני 65+.

הזקנים הערבים (מוסלמים, נוצרים-ערבים ודרוזים) מהווים 8% מאוכלוסיית הזקנים. האוכלוסייה הערבית הינה צעירה יחסית ואחוז הזקנים בה עומד על 4%, לעומת 11% בקרב אוכלוסיית היהודים והאחרים (יהודים, נוצרים שאינם ערבים ובלתי מסווגים לפי דת). לפי תחזיות האוכלוסייה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) צפוי מספרם של הזקנים להגיע ל-1.367 מיליון נפש בשנת 2030. פירוש הדבר גידול של 84% לעומת מספרם בסוף 2009, וקצב גידול שהינו פי 2.6 מזה של האוכלוסייה הכללית בתקופה זו. חלקם של הערבים מתוך אוכלוסיית הזקנים יעלה מ-8% היום ל-12% (האומדנים כאן מתייחסים לחלופה הבינונית של תחזית האוכלוסייה).

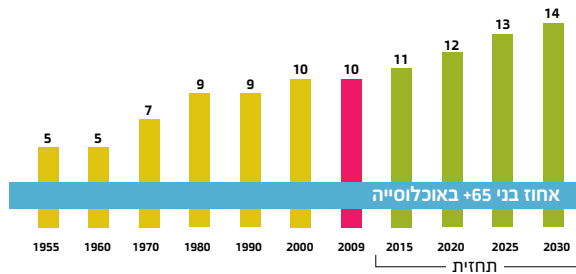
פירמידת גילים (אחוזים)

אחוז בני 65+ באוכלוסייה

חלקם של הזקנים עומד זה 15 שנה (מאז 1994) על 10% מכלל האוכלוסייה. בפרספקטיבה היסטורית אנו רואים שחלקם של הזקנים הוכפל מאז שנות החמישים של המאה שעברה וצפוי להגיע ל-14% עד שנת 2030.

עם זאת, לעומת המדינות המפותחות אחוז הזקנים בישראל נמוך. ביפן, איטליה וגרמניה אחוז הזקנים כפול מזה שבישראל (21% בממוצע) ובאירופה עומד אחוז הזקנים על 15%. הדבר נובע משיעור הפרייון הגבוה של האוכלוסייה בארץ לעומת שיעור הפרייון במדינות המפותחות. עם זאת, גם בישראל בדומה לשאר המדינות המפותחות, שיעור הפרייון נמצא במגמת ירידה.

אחוז בני 80+ מתוך בני 65+

בד בבד עם הזדקנות האוכלוסייה הכללית, אנו עדים להזדקנותה של אוכלוסיית הזקנים עצמה. בעוד שב-1980 היה אחוז בני 80+ מתוך בני 65+ 14%, ב-2009 היו בני 80+ 28% מתוך בני 65+. ב-15 השנים הבאות אנו צפויים למגמה הפוכה, שלפיה קצב הגידול של אוכלוסיית הזקנים הצעירים (בני 79 ומטה) יהיה מהיר יותר מהקצב המקביל של אוכלוסיית הזקנים המבוגרים (בני 80+). כתוצאה מכך, צפויה ירידה בחלקם של בני 80+ מתוך הזקנים (23% ב-2025). בשנת 2030 חלקם של בני 80+ יחזור לרמה הנוכחית (28%).

אחוז הנשים לפי גיל

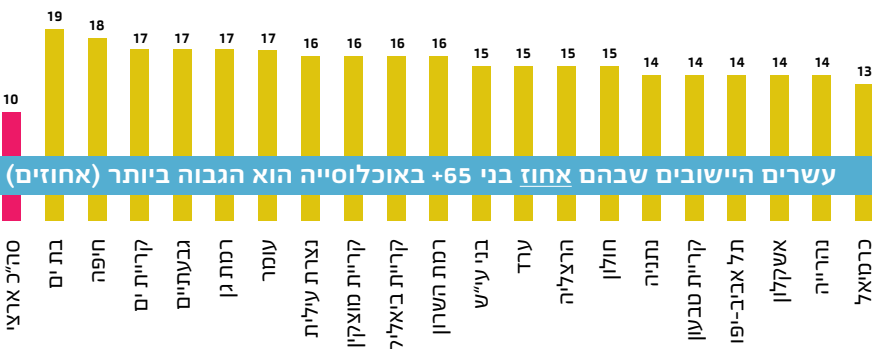
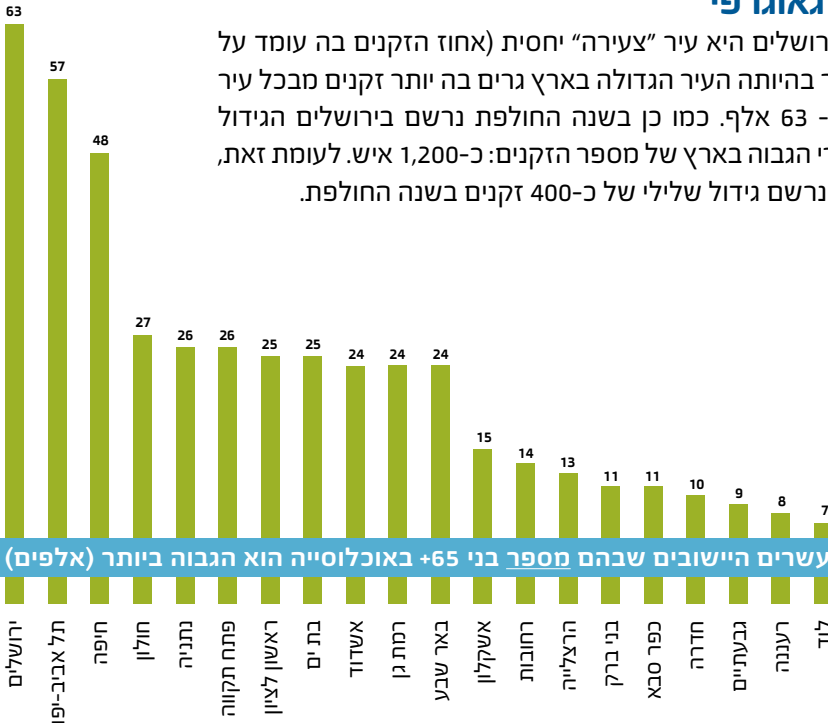
אחוז הנשים באוכלוסייה משתנה עם הגיל. בסך הכל מהוות הנשים 51% מהאוכלוסייה, אך בקבוצות גיל צעירות (עד גיל 26) הן מהוות פחות ממחצית האוכלוסייה. לאחר מכן הולך חלקן וגדל ומגיע ל-61% בקבוצת הגיל 80+. ניתן לבטא את חלקן הגדול יותר של נשים זקנות בקרב הזקנים על ידי מדד "יחס המינים", שהוא מספר הגברים לכל אלף נשים. יחס המינים בגילים 65+ (כלומר, מספר הגברים בני 65+ לכל אלף נשים בגיל 65+) הוא 762, ובגילים 80+ היחס יורד ל-632.

מקום לידה

שישה עשר אחוזים מהזקנים היהודים והאחרים הם ילידי ישראל, לעומת כ-70% מכלל האוכלוסייה. אחוז הזקנים ילידי הארץ נמצא במגמת גידול ולעובדה זו עשויות להיות השלכות על מאפייני הזקנים בעתיד. קרוב לרבע מהקשישים עלו ארצה ב-20 השנים האחרונות (משנת 1990 ואילך), רובם המכריע מברית המועצות לשעבר.

מבט גאוגרפי

אמנם ירושלים היא עיר "צעירה" יחסית (אחוז הזקנים בה עומד על 8%), אך בהיותה העיר הגדולה בארץ גרים בה יותר זקנים מבכל עיר אחרת - 63 אלף. כמו כן בשנה החולפת נרשם בירושלים הגידול המספרי הגבוה בארץ של מספר הזקנים: כ-1,200 איש. לעומת זאת, בחיפה נרשם גידול שלילי של כ-400 זקנים בשנה החולפת.

צורת יישוב

תשעים וארבעה אחוזים מהזקנים בארץ גרים ביישובים עירוניים (שבהם לפחות 2,000 נפש ביישוב). האחוז בקרב כלל האוכלוסייה דומה (92%). שליש מאוכלוסיית הזקנים גרים בשש הערים הגדולות: ירושלים, תל אביב-יפו, חיפה, ראשון לציון פתח תקווה ואשדוד. השיעור המקביל באוכלוסייה הכללית הוא 28%.

מצב משפחתי

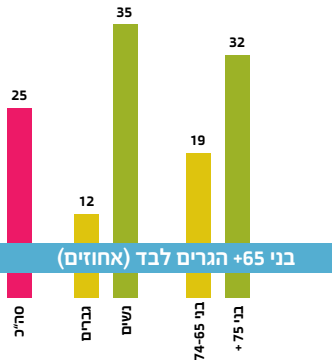
56% מהזקנים (שני המינים יחד) נשואים, 34% אלמנים, 7% גרושים ו-3% רווקים. בהקשר זה יש הבדלים משמעותיים בין גברים לנשים ולפי גיל: בעוד ש-78% מהזקנים הגברים נשואים (84% מבני 65-74 ו-70% מבני +75), רק 40% מהנשים הזקנות נשואות (55% מבנות 65-74 ו-25% מבנות +75) (נתוני 2008).

הסדרי מגורים

ארבעים וחמישה אחוזים מהזקנים המתגוררים בקהילה (ואשר מהווים 97% מכלל הזקנים בארץ) גרים במשק בית של זוג ללא ילדים. רבע מהזקנים גרים לבד, 10% גרים במשק בית של זוג עם ילדים, 6% גרים במשק בית של הורה יחיד עם ילדים ו-14% גרים בסוגים אחרים של משקי בית. הזקנים אשר אינם גרים בקהילה (כ-3% מהזקנים) שוהים במסגרות מוסדיות (בתי אבות, בתי חולים לחולים כרוניים ומחלקות סיעודיות שונות).

גרים לבד

אחוז הזקנים הגרים לבד עומד בישראל על 25% (שני המינים יחד). במדינות מתועשות אחוז זה גבוה יותר (למשל: 35% ויותר בארצות סקנדינביה) ונמוך יותר במדינות מתפתחות (למשל: פחות מ-6% במרוקו, אתיופיה והודו). אחוז הגרים לבד עולה עם הגיל, וכן נשים גרות לבד יותר מאשר גברים.

ניצולי שואה

לפי האומדנים המעודכנים לסוף שנת 2010 ישנם בארץ כ-210,000 ניצולי שואה, המהווים 28% מבני +65 בארץ. ניצולי השואה מבוגרים יותר מכלל הזקנים בארץ ושיעור בני +80 בקרבם עומד על כמחצית.

תוחלת חיים

מבחינת תוחלת החיים בלידה, ישראל ממוקמת במקום הגבוה בעולם, יחד עם יפן אוסטרליה ושוודיה, בתוחלת החיים של גברים - 79 שנה. תוחלת החיים של נשים בישראל נמוכה ב-3 שנים מזו של יפן שבה תוחלת החיים היא הגבוהה בעולם - 83 ו-86 בהתאמה. (נתונים אלה מתייחסים לשנת 2008). בגיל 65 תוחלת החיים היא 21 שנה לנשים ו-18 שנה לגברים ובגיל 80 כ-9 שנים לגברים ולנשים.

מוגבלות

מספר הזקנים המוגבלים, כלומר המתקשים או שאינם יכולים לבצע בעצמם פעולות יום-יומיות כגון רחצה והלבשה, נאמד ב-176,000 איש, שהם 24% מאוכלוסיית הזקנים. שמונים ושבעה אחוזים מהזקנים המוגבלים גרים בקהילה ו-13% גרים במוסד לטיפול ממושך (בית אבות או בית-חולים לחולים כרוניים). כמו כן, 22% מהזקנים הגרים בקהילה זקוקים לעזרת הזולת בניידות מחוץ לבית.

תפיסת מצב הבריאות

מהנתונים עולה כי גברים זקנים נוטים יותר מנשים זקנות להעריך את מצב בריאותם כטוב (49% מהגברים לעומת 36% מהנשים דיווחו על מצב בריאות "טוב" או "טוב מאוד"). כצפוי, עם העלייה בגיל יורדת ההערכה העצמית של מצב הבריאות (29% מבני 75+ דיווחו על מצב בריאות "טוב" או "טוב מאוד" לעומת 51% מבני 65-74).

תפיסת מצב הבריאות - בני 65+ לעומת בני 20+

בכלל לא טוב	לא כל כך טוב	טוב	טוב מאוד	סך הכל	
22%	37%	33%	8%	100%	בני 65+
6%	14%	33%	47%	100%	בני 20+

שימוש בשירותי בריאות

שיעור השימוש של הזקנים בשירותי הבריאות גבוה מזה של קבוצות גיל צעירות יותר. למשל, מספר האשפוזים הממוצע של זקנים הוא פי 3.4 מזה של כלל האוכלוסייה (שיעור האשפוזים לאלף נפש מגיע ל-516 בקרב הזקנים לעומת 154 בקרב כלל האוכלוסייה). גברים זקנים נוטים יותר להתאשפז בבית חולים מאשר נשים זקנות. בני 65+ מבקרים בממוצע 16 פעמים בשנה אצל רופא משפחה ו-8 פעמים בשנה אצל רופא מומחה, לעומת 8 ביקורים בממוצע אצל רופא משפחה ו-5 ביקורים אצל רופא מומחה בקרב בני 21+ (נתונים מ-04/2003).

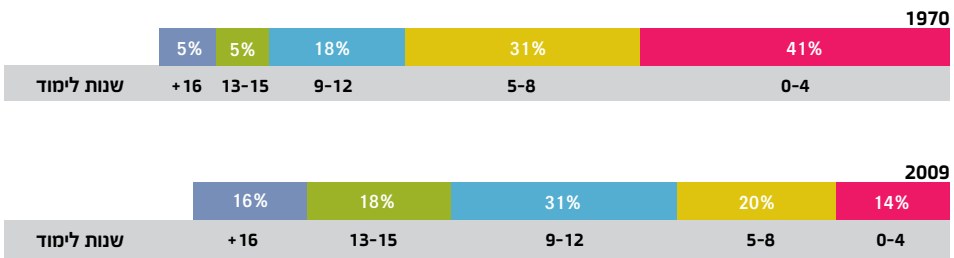
קידום בריאות

פעילות גופנית היא אחד המרכיבים החשובים של קידום בריאות. בשנים האחרונות יש עלייה במודעות ובהכרת החשיבות של אימוץ אורח חיים בריא יותר, וזאת בכל מגזרי האוכלוסייה. 41% מבני 65+ עוסקים בפעילות גופנית 3 פעמים בשבוע או יותר, לעומת 29% מבני 21+ (נתונים מ-2003/04).

השכלה

רמת ההשכלה של הזקנים במגמת עלייה מתמדת. אוכלוסיית הזקנים מאופיינת, יותר מקבוצות גיל צעירות, בדפוסי חיים מסורתיים. הדבר מתבטא, בין השאר, בפער משמעותי ברמת ההשכלה בין גברים לנשים. עם זאת, במהלך העשורים האחרונים, נשים זקנות העלו את רמת השכלתן בשיעורים גבוהים יותר מאשר גברים זקנים, וכתוצאה מכך הצטמצמו פערי ההשכלה בין גברים לנשים בקרב האוכלוסייה הזקנה.

שנות לימוד של הזקנים - 1970 ו-2009

תעסוקה

משנות השבעים של המאה הקודמת נרשמה ירידה משמעותית בשיעור המועסקים בקרב הזקנים שנובעת מירידה בשיעור המועסקים בקרב הגברים הזקנים. שיעור התעסוקה בקרב נשים זקנות נמוך יחסית ודי יציב לאורך השנים. מאז שנת 2000 מסתמנת מגמה של עלייה מתונה בשיעורי התעסוקה של הזקנים, בעיקר בקרב הגברים.

בני 65+ מועסקים (אחוזים)

נשים	גברים	סה"כ	
4.7	31.1	18.1	1970
6.9	20.0	12.9	1990
6.6	17.8	11.5	2009

הכנסות

הכנסה כספית ממוצעת נטו לנפש סטנדרטית לפי סוג משק בית (ש"ח)

4,467	סה"כ משקי בית שבהם גרים קשישים
4,756	סה"כ משקי בית של קשישים (בודד או זוג)
3,988	קשישים בודדים
5,212	סה"כ משקי בית של זוגות, לפחות אחד קשיש
4,812	מהם: שניהם קשישים
4,133	משקי בית אחרים שבהם לפחות קשיש אחד
4,143	כל משקי הבית באוכלוסייה

ההכנסה הכספית הממוצעת נטו לנפש סטנדרטית (שמביאה בחשבון את מספר הנפשות במשק הבית) במשקי בית של זקנים*, גבוהה במקצת מזו שבקרב כלל משקי הבית באוכלוסייה. ההכנסה של משק בית של זקנים בודדים נמוכה יותר, ובמשקי בית של זוגות גבוהה יותר.

השלמת הכנסה

מאז 1980 חלה ירידה ניכרת באחוז הזקנים* הזכאים להשלמת הכנסה. אחוז הזכאים עמד על 45% ב-1980 וירד ל-25% ב-2009. הירידה נובעת בחלקה מגידול בשיעור הזקנים המקבלים פנסיה תעסוקתית. בשבע השנים האחרונות נרשם גידול במספר הזקנים המקבלים פנסיה כזו, אם כי רוב הזקנים אינם מקבלים פנסיה תעסוקתית. שיעור המקבלים פנסיה עומד כיום על 35% מכלל הזקנים (41% מהגברים ו-31% מהנשים).

עוני

בשנת 2009 חיו 84,400 משפחות שבראשן עומד זקן* מתחת לקו העוני. תחולת העוני בקרב משפחות שבראשן עומד זקן היתה 20.1%. קצבאות הזיקנה והשלמת הכנסה (תשלומי העברה) מחלצות חלק ניכר מהזקנים ממעגל העוני. שיעור הירידה בתחולת העוני בעקבות תשלומי ההעברה הוא 63%.

*בסעיף זה "זקנים" כולל גברים בני 65+ ונשים בנות 60+

שביעות רצון מהחיים (באופן כללי)

לפי הסקר החברתי, 78% מהקשישים דיווחו על שביעות רצון מהחיים באופן כללי (17% מרוצים מאוד ו-61% מרוצים) לעומת 86% מכלל בני 20+ שדיווחו על שביעות רצון מהחיים באופן כללי (31% מרוצים מאוד ו-55% מרוצים).

שביעות הרצון מהחיים - בני 65+ לעומת בני 20+

בני 65+	סך הכל	מרוצים מאוד	מרוצים	לא כל כך מרוצים	בכלל לא מרוצים
100%	17%	61%	18%	4%	
100%	32%	55%	11%	3%	

*בסעיף זה "זקנים" כולל גברים בני 65+ ונשים בנות 60+

תחושת בדידות

תשעה עשר אחוזים מקרב בני 65+ חשים בדידות לעיתים קרובות לעומת 9% בקרב בני 20+. אחוז הנשים הזקנות המדווחות על תחושת בדידות לעיתים קרובות, כפול מזה של הגברים הזקנים (24% ו-12% בהתאמה). גם העלייה בגיל (בקרב הזקנים) מגבירה את תחושת הבדידות.

שימוש במחשב ובאינטרנט

השימוש בטכנולוגיות בכלל ובמחשב בפרט על ידי אוכלוסיית הזקנים נמצא בגידול מהיר. בעוד שבשנת 2002 10% מהזקנים השתמשו במחשב, הרי ב-2009 27% מהזקנים השתמשו במחשב. בני 20+ משתמשים כמובן יותר במחשב: 47% ו-68% בהתאמה. גם השימוש באינטרנט הולך ונעשה נפוץ יותר בקרב הזקנים. מתוך המשתמשים במחשב ב-2002 60% השתמשו באינטרנט. ב-2009, 90% מהמשתמשים במחשב השתמשו באינטרנט (גידול של 50%).

התנדבות

התנדבות בקרב בני 65+ ובני 20+ (אחוזים)

בני 20+	בני 65+	
16.4	13.6	אחוז המתנדבים
42.4	64.7	מתנדבים מעל 10 שעות בחודש מתוך כלל המתנדבים

ההתנדבות היא אחד האפיקים הבולטים לתעסוקה בקרב זקנים, והיא מעשירה הן את הנותן והן את המקבל. גברים נוטים יותר מנשים לעסוק בפעילות התנדבותית. אחוז המתנדבים בקרב זקנים נמוך במקצת מזה של בני 20+, אולם הזקנים המתנדבים מייחדים יותר שעות לפעילות ההתנדבותית.

שירותים נבחרים לזקנים

248,800	בני 65+ הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים
33.5%	אחוז בני 65+ הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים
139,400	קשישים* הזכאים לגמלת סיעוד מהמוסד לביטוח לאומי
15.3%	אחוז הקשישים* הזכאים לגמלת סיעוד
37,400	קשישים* המקבלים מענק חימום
4.1%	אחוז הקשישים המקבלים מענק חימום
172	מרכזי יום לקשישים (2008)
15,500	מספר המבקרים הרשומים במרכזי היום (2008)
2.2%	אחוז בני ה-65+ המבקרים במרכזי היום (2008)
218	קהילות תומכות לקשישים
45,300	מספר החברים בקהילות תומכות
6.1%	אחוז בני ה-65+ בקהילות תומכות
392	מוסדות לטיפול ממושך
29,300	מספר המיטות במוסדות
9,400	מיטות לתשושים
19,900	מיטות לסייעודיים ולתשושי נפש
39	שיעור המיטות לאלף בני 65+

* כולל גברים בני 65+ ונשים בנות 60+

לרשות ציבור הזקנים עומדת מערכת ייחודית של שירותים יעודיים וזאת מעבר לשירותים האוניברסליים שהזקנים זכאים להם כמו כל קבוצת גיל אחרת (למשל: שירותי בריאות בקהילה ואשפוז). נהוג לחלק את מערכת השירותים לזקנים לשירותים קהילתיים הניתנים בבית הזקן או במסגרות יומיות שונות, ולשירותים מוסדיים הניתנים במסגרת חוץ ביתית אליה עובר הזקן להתגורר. מאז תחילת שנות השמונים של המאה שעברה חלה התפתחות ניכרת של מערכת השירותים המסופקים בקהילה, ולצד שירותים ותקנים מופיעים שירותים חדשים המיועדים לשמור על איכות חייהם של הזקנים.

מקורות: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המוסד לביטוח לאומי, משרד הבריאות, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, אשל, מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, US Census Bureau.

קשישים בישראל

שנתון סטטיסטי 2010

עורכים: ג'ני ברודסקי, יצחק שנור, שמואל באר
בהפקת מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל,
משאב, מאגר מידע ארצי לתכנון בתחום הזיקנה,
אשל - האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים למען הזקן בישראל

אשל - גבעת הגוינט, ת"ד 3489, ירושלים 91034, טל' 02-6557128, פקס' 02-5661244, www.eshelnet.org.il
מאירס-גוינט-מכון ברוקדייל - ת"ד 3886, ירושלים 91037, טל' 02-6557400, פקס' 02-5612391, www.jdc.org.il/brookdale
משאב - ת"ד 3886, ירושלים 91037, טל' 02-6557465, פקס' 02-5612391, www.jdc.org.il/mashav